

que l'únic mòbil meu en les meves relacions amb el senyor Maura era servir les aspiracions de Catalunya, i que els dos coincidíem en una obra de patriòtic agermanament i de noble identificació entre les aspiracions de Catalunya i l'interès d'Espanya.

Hi havia en aquell període del nostre «maurisme», un desequilibri, que 'm cal confessar, ja que jo n'era personalment, el favoregut: era la excessiva, per lo immerescuda, deferència i estima personal amb què em tractava el senyor Maura, i que jo no podia pagar-li amb altra moneda que amb la fondíssima gratitud que sentia i sento i sentiré, en l'ordre de relació privada, per la seva persona. Jo sé lo que aquella deferència personal que em prodigava el senyor Maura molestava a n' algun dels seus segons: fins sé que aquesta molestia havia tingut expressió en la Cambra Regia.

A Catalunya, davant una opinió excitada i desviada per propagandes, ni justes, ni sinceres, i, en el Parlament, sempre que la ocasió es presentava, els regionalistes feiem constant justícia a la actitud del senyor Maura envers Catalunya.

El senyor Ossorio en deu recordar quelcom dels disgustos i les contrarietats que ens duia als regionalistes la nostra lleal honradesa en proclamar constantment, dintre Catalunya, la noble actitud del senyor Maura davant les nostres aspiracions. Els que formaren part de les Corts de 1907 a 1909 no poden haver oblidat que quasi tots els assalts del partit lliberal contra el Govern del senyor Maura, topaven amb la representació parlamentaria regionalista que, a cada moment, s'interposava entre els assaltants i el Govern per posar al servei d'aquest, tot el pes de la seva forsa.

Mai les Corts d'Espanya han sigut cosa tan viva com ho foren de l'any 1907 a 1909. Mai se havien discutit en ella tan seriosament problemes substancials de la vida espanyola. I de que això es logrés, bona part de la honra ens correspon a nosaltres. Sense el factor català i, principalment, regionalista, aquelles Corts haurien estat absorvides, com de costum, per les lluites pel poder i per les miserables batalles de banderia.

Encarrilament, vers la normalitat, de la opinió catalana. Actuació parlamentaria constant, en tots els problemes substancials de la vida espanyola que allí es plantejaren, com mai la havia tinguda la representació catalana. Coincidència quasi constant amb l'actuació del senyor Maura, menys aparatosa i menys incondicional, però segurament més fonda i sincera que la que sentia el seu propi partit. ¡Aquestes foren les característiques evidents, de tothom conegudes,

de la nostra actuació davant de l'obra del senyor Maura, fins que vingueren els fets que produïren la seva caiguda del Poder!

I, si aquesta era la realitat actual, no era cap misteri la realitat futura que els regionalistes acceptàvem i descomptàvem: La implantació de la Reforma Local i, en especial, de les Mancomunitats, amb delegacions de facultats i d'impostos, ens imposava el dever de passar de la col·laboració parlamentaria a la col·laboració en el Govern. I nosaltres, per endavant, acceptàvem les responsabilitats d'aquesta col·laboració; sense una aspiració sense una concupiscència, des del lloc aon poguésser més útil i eficaç. No hauríem perdut la nostra significació catalana i regionalista, però, amb la integritat d'aquesta significació nostra, estàvem disposats a portar al Govern del senyor Maura tot el nostre concurs i la nostra col·laboració més lleal, sabent a ço que ens obligaven les possibles disgregacions que, dintre el partit del senyor Maura poguésser portar la nostra col·laboració que, forçosament, havia de ser mal rebuda per alguns dels prohoms conservadors que no feien més que tolerar al senyor Maura i que no estaven disposats a tolerar-nos a nosaltres.

Així, cap al seu encarrilament normal, marxava el problema català, en el sector que representàvem els regionalistes, fins que es tancaren les Corts a l'istiu de 1909, quan tothom preveia una llarga temporada de continuació del senyor Maura al Poder. Sense combinacions ni pactes, seguïem el senyor Maura i nosaltres dos camins que devien tenir una pròxima convergència.

Fins aquí, no pot trobar el senyor comte de la Mortera que s'iniciés encara ço que ell ne diu el «error del catalanismo». L'erro, segons ell, comença més tard: comença a la tardor de 1909.

Cent voltes, aquesta censura ha estat precisada concretant-la a l'abandó en que deixàrem al senyor Maura quan les greus dificultats que portaren la seva caiguda. Abandó a Catalunya, per no col·laborar en l'acció del Govern; abandó a Madrid, per no aixecar la nostra veu en aquelles sessions del mes d'octubre que portaren la caiguda del seu govern.

De la nostra actitud a Catalunya, en vaig parlar al Congrés en una tarda del mes de juny de 1914. Del fallo que a les meves explicacions va donar una majoria frisa de tributar un homenatge al senyor La Cierva, n'apel·lo davant del judici de tota persona honrada que sàpiga i vulgui llegir el «Diario de Sesiones».

Del nostre «abandono» quan les sessions del mes d'octubre, sí que sento desitjos de parlar-ne extensament. Ho faré en el pròxim article.

FRANCESC CAMBÓ